

דף קיג.

ואילו חרשת לא אכלה גזירה שמא יאכיל חרש

בחרשת וליכול קטן אוכל נבלות הוא גזירה שמא יאכיל חרש בפקחת.

א] חרשת הנשוי לפקח אינה אוכלת אפילו בתרומה מדרבנן, וביארו גזירה אטו חרש בחרשת אטו חרש בפקחת, ביאורו.

- א. הגמ' מפרש דהטעם דאסרו לחרשת שנשא לכהן מלאכל בתרומה הוא גזירה שמא יאכיל חרש בחרשת, והגמ' הקשה ע"ז ותי' אטו חרש בפקחת [דהיא אסורה מה"ת], ופרש"י ושאר ראשונים דמה שתי' בתחילה אטו חרש בחרשת אינו ישוב כלל דגם חרשת אינה אסורה, וכוונת הגמ' כדי להמשיך דתקנו אטו חרש בפקחת ולא מיחלף אלא בחרש וחרשת.
- ב. ותמוה דברי הרמב"ם שכתב (הל' תרומות פ"ו ה"ד) וז"ל חרשת ושוטה שנשאת לכהן אינה אוכלת בתרומה אפילו השיאה אביה, גזירה שמא ישא חרש כהן לחרשת ויאכיל אותה לפיכך גזרו שלא תאכל חרשת בת ישראל כלל, עכ"ל. ותמה הכס"מ דהא הקשו דקטן אוכל נבילות הוא ומסקינן שמא יאכיל חרש בפקחת, ולמה כתב הרמב"ם דלא כמסקנא.
- ג. ובערוך לנר כתב ישוב נפלא דהרמב"ם בהל' מאכ"א (פ"י הכ"ח) כתב וז"ל אע"פ שאין ב"ד מצווין להפריש את הקטן מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה ופרישה שנאמר חנוך לנער עפ"י דרכו וגו', עכ"ל. ומבואר דרק ב"ד אינן מצווין להפריש קטן אוכל נבילות אבל אביו חייב להפרישו, ועפ"י תי' דסוגיין מייירי כשלא השיאה אביה וק"ל דאין ב"ד מצווין להפרישו והוצרכו לגזירה אטו חרש בפקחת, אבל הרמב"ם בהל' תרומות כתב להדיא אפילו השיאה אביה וע"כ סגי בגזירה דחרש וחרשת. [ורק נתקשה מ"ט הגמ' לא תי' בהשיאה אביה, וצ"ל דרצו ליישב לכל אנפין].
- ד. ובעיקר הא דזרו בנשואי חרשת שלא תאכל בתרומה אטו חרש בפקחת הקשו רש"י ותוס' דנימא כן גם בקטנה שלא תאכל בתרומה אטו קטן בגדולה, וכתבו התוס' ג' תירוצים: א' בקטן אינו אלא זמן מועט עד שיגדיל ויבעול ויהיה קידושין דאורייתא. ב' הירושלמי תי' משום חינא שיהיו קופצין עליה. ג' רש"י בגיטין תי' דלית ליה לקטן נשואין.

ב] מבואר דפקח שנשא חרשת או שוטה אין לה כתובה אלא א"כ כתב לה דאז אפילו מאה מנה תנאו קיים וחייב בו. ביאור.

- א. מבואר דאפשר להתחייב ממון לחרש ושוטה אע"ג דמעיקר הדין אינו מחוייב, ודנו המפרשים איך חל חיובו להשוטה, דבשלמא חרש דזוכה לעצמו שפיר אפשר שיזכה בהתחייבות דידיה, אבל שוטה אינו זוכה לא לעצמו ולא לאחרים.
- ב. והרמב"ם כתב (הל' זכיה ומתנה פ"ד ה"ז) דאע"ג דשוטה אינו זוכה לעצמו או לאחרים, מ"מ המזכה לשוטה קנה.
- ג. וכתב המגיד משנה (שם) דמקורו מסוגיין כיצד חל חיוב כתובה ע"כ דמהני ע"י זכיה, וכן פסק בשו"ע (ח"ו ס' רמ"ג סעיף ט"ז). אולם הקצה"ח הקשה מסוגיא דב"מ (דף ע"א): דמבואר דהא דיש זכיה לקטן ולא לגוי היינו משום דקטן אתי כלל זכיה, וא"כ שוטה דאינו אתי לכלל זכיה אין לו זכיה. ושוב הביא מהרא"ש דחולק וס"ל דבאמת לא מהני זכיה לשוטה.
- ד. ובהא דמהני התחייבות הכתובה להשוטה ביאר הקצה"ח דהוי כמו שכר שפחה לשמשו, וכמו דאמרו בגמ' להלן דכ"ש כאן דית ביה תרתי, ומבואר בתוס' (סנהדרין דף ס"ח): דשכר ומלאכה גם לקטן אית ליה זכיה מה"ת.
- ה. בברכ"א הקשה דלא מצינו בשום מקום שכתובה נחשבת לשכר מלאכה, וכן הקשו עוד אחרונים ממקומות אחרים, אולם י"ל דרק בחרשת ושוטה דאינן ראויות לאישות כ"כ אז עיקר השתמשותה הוא כעין שפחה לשמש לבעלה וכדאיתא בגמ' להלן לגבי להיפוך בחרש שנשא פקחת [ויתכן עוד יותר, דבאמת חזינן דר' מלכיו השיא לחרש וכתב לאשתו ד' מאות זוזי ואמר רבא דטעמו דאילו רצה שפחה לשמשו מי לא זבנינן ליה, ומבואר בתוס' דהיה מדין אפוטרופוס על נכסיו, ובאמת א"א לב"ד ליקח מחרשים וקטנים ולהתחייב בכתובה שאינן חייבין בה, ועל כרחך כל דינייהו להתחייב בעבורם הוא כדי שיהא לו שפחה לשמשו, וכמבואר בתוס', ונמצא דהתם כל החיוב כתובה היה רק מצד שפחה לשמשו, וכן להיפוך בפקח לחרשת ושוטה], ולפי"ז אה"נ בשאר נשים פקחות דעלמא דלמא יודה הקצה"ח דאין לו דין שכר פעולה ודו"ק.
- ו. בברכ"א כתב דיש ליישב להרא"ש [דס"ל דלא מהני זכיה לשוטה] באופ"א דברמב"ם משמע דחיוב כתובה של מאתים הוא בגדר 'דאין כותבין לה פחות ממאתים' דהיינו כל מה שמוסיף על הכתובה הוא עצם הכתובה, ומתאים זוז הוא שיעוט למטה, וחזינן דגם מה שהאדם מתחייב בהכתובה נכלל בהכתובה, וא"כ י"ל דכאן חז"ל רק פטרו הנושא שוטה שלא יתחייב בכתובה, אבל אם רצה ליזוק בנכסיו אז יתחייב מעיקר דין כתובה והוי כתוספת כתובה.
- ז. אולם צ"ל דהרמב"ם לא ס"ל כן [דהא הוכיח מכאן דיש זכיה לשוטה] דס"ל דכיון דלא תקנו כתובה לשוטה אז לא יועיל אלא מדין התחייבות, משא"כ הרא"ש ס"ל דמהני מדין עצם חיובא דכתובה ודו"ק.

תוכן ענינים

- א. בענין טעמא דגזרו על חרשת מתרומה.
- ב. בענין איך אפשר להתחייב כתובה לשוטה.
- ג. בענין אי אביה של השוטה מקבלת גיטה.
- ד. בענין חרם דרגמ"ה כשאשתו נשתתית.

דף קיג: נשתטית וכו' היכי דמי, אלא דאין יודעת לשמור לא גיטה ולא עצמה דבר תורה שוטתה מתגרשת והא אמר דבר'י ונתן בידה וכו'.

ג] פלוגתת רש"י ותוס' בשוטתה שמשלחה וחוזרת [דאינה בת גירושין] האם אביה מקבל גיטה כשהיא קטנה.

- א. מבואר במתני' דהנושא אשה פקחת והיה קידושין דאורייתא ואח"כ נשתטית אז שוב אינה מוציאה בגט.
  - ב. ובגמ' מבואר שני אופנים לזה: היכי דידעת לשמור גיטה ואינה יודעת לשמור עצמה אז הוי איסור דרבנן שלא ינהגו בה מנהג הפקר, ואי אינה יודעת לשמור גיטה [דכשהוא משלחה היא חוזרת] אז מה"ת אינה בת גירושין דאין לה יד לקבל גיטה.
  - ג. ותוס' (די"ה יצתה) הביאו מרש"י דגם אביה אינה יכולה לקבל גיטה, אולם ר"ת חולק וס"ל דהא דאינה יוצאת הוא רק כשאין לה אב, אבל כשיש לה אב הרי יש לה יד לקבל גיטה, והאב מקבלה, וביארו הטעם דבכה"ג 'משלחה ואינה חוזרת היא דאביה משמרה'. ומבואר דנחלקו אי מהני שמירת האב לפעול דנקראת משלחה ואינה חוזרת.
  - ד. ובדרך ים כתב דבדעת רש"י י"ל דאע"פ דאביה משמרה מ"מ מקרי משלחה וחוזרת דהא פשיטא דאם סתם אדם ישמור עליה שלא תחזור דלא מהני ועל כרחך דבעינן שלא תחזור מחמת קבלת הגט גופיה, וא"כ ה"ה מה שאביה משמרה שלא תחזור לא מהני.
  - ה. ובהא דתוס' לא ס"ל כנ"ל, הביא דזה תלוי אם מה שאביה מקבל גיטה הוא מדין שהוא הבלעים עליה לגירושין, או דהוי רק כשלוחה בעל כרחה, דר"ת ס"ל דהאב הוא הבלעים על הגירושין וכיון דמצדו אינה חוזרת אז שפיר מקרי שאינה משלחה וחוזרת [וכאילו האב והבת הם חד וביחד אינה חוזרת], אבל רש"י ס"ל דהמתגרשת היא הבת לבדה, ורק דהאב יכול לקבל גיטה בשבילה ומדין שליחות, וא"כ כל זמן דהיא מצד עצמה חוזרת הרי זה משלחה וחוזרת ודו"ק.
- ד] דיון הפוסקים מה יעשה אדם שנשתטית אשתו, והרי הוא רוצה להמשיך חייו עם עוד אשה ולהוליד בנים [חרם דגרגמ"ה].
- ו. דין אשה שנשתטית הובא בשו"ע (הל' גיטין סי' קי"ט סעיף ו') וז"ל יכול לגרשה בלא דעתה וכו' לפיכך קטנה מתגרשת אע"פ שאין בה דעת גמורה אפילו אם קיבל אביה קידושיה שהם דאורייתא או חרשת שנתקדשה כשהיא פקחת ונתחרשה, אבל אם נשתטית ואינה יודעת לשמור עצמה, אינו מוציאה עד שתבריא שלא ינהגו בה מנהג הפקר, לפיכך מניחה ונושא אחרת וכו' ואם גרשה מגורשת והוא שתהיה יודעת לשמור גיטה, ויא דאפילו בדיעבד אינה מגורשת עכ"ל.
  - ז. ומבואר דליכא עצה לגרש אשה שנשתטית, ולכן מניחה ונושא אחרת, אולם לדידן דיש לנו חרם דרבינו גרשום דאסור לישא שתי נשים, א"כ מה יעשה אדם שאשה שנשתטה ונשתפה דעתה לגמרי, וכי אסור לו לישא אשה ומלהוליד בנים.
  - ח. וכתב הרמ"א בהל' פריה ורביה (אה"ע סי' א' סעיף ט') דאע"ג דהחרים רגמ"ה, מ"מ במקום שאין הראשונה בת גירושין כגון שנשתטית [או ציורים אחרים] יש להקל להתיר לו לישא אחרת.
  - ט. אולם החלקת מחוקק (שם) והבית שמואל הביאו דצריך היתר מאה רבנים, ועיקר מקור הדברים הוא בב"ח וז"ל מיהו ראיתי מרבתי שקיבלו גם הם מגדולי עולם שיציעו הענין לפני הגדולים שבאותו הדור ויסכימו בהיתר זה ויחתמו מאה רבנים על אותה ההסכמה וכמשי"כ בספר כל בו בתקנת רגמ"ה, וגם ישליש סך כתובתה ונדונייתה ותוספת שכתב לה ביד ב"ד ואח"כ ישא אחרת, עכ"ל.
  - י. והוסיף בטעם שהצריכו דבר גדול כזה של מאה רבנים שיתירו החרם וז"ל ומדינא ודאי לא היה צריך הסכמה על זה ממאה רבנים, אלא כל ב"ד היה רשאי לפסוק היתר לישא אשה אחרת במקום מצוה וכו' ומסתמא מה שנמצא בדברי האחרונים שיסכימו בהיתר חרם זה מאה רבנים כך קיבלו הם מפי ב"ד של רבינו גרשום מאור הגולה שכשיגיע איזה ענין בין איש לאשתו שאין ראוי להחזיק בחרם זה, יהיה מה שיהיה יתירו את החרם בהסכמת מאה רבנים, כדי שלא יהא דבר קל בעיני הדורות הבאים לישא אשה על אשתו, וכך נהגו רבותינו בזמנינו להתיר לו לישא אשה אחרת על אשתו שנשתטית בהסכמת מאה רבנים, ונעשה מעשה כמה פעמים, עכ"ל.
  - יא. בחלקת בנימין (סי' א', ס"ק קנ"ח) הביא דכמה גדולי האחרונים הורו דאין להתיר נשתטית לישא אשה על אשתו אלא במאה רבנים, ע"ש מהנו"ב (קמא סי' א') ורעק"א (תנינא סי' מ"ד) ומשכנ"י (אה"ע סי' א') וישועות יעקב, ואחיעזר (ח"א סי' י' אות ב' ו'ג'), והחת"ס וערוך השלחן וכו', וכך נהגו במשך הדורות.
  - יב. באחיעזר (שם) דן במי שנשתטית אשתו והיא בבית המשוגעים ולדעת הרופאים אין לה תרופה, אבל הבעל הוא באמריקא והיא באירופא והרי אמרו לעיל (דף לז:.) דאל ישא אשה במדינה זו וילך וישא אשה אחרת במדינה אחרת שמא יזדווגו זל"ז ונמצא אח נושא אחרת, אולם צידד להתיר דע"י ההיתר מאה יש קול וליכא למיחש ע"ש.